

Kui kauge Euroopa Liidu õigus saab järsku igapäevatöö osaks – probleeme Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisel ja rakendamisel

Mag. iur. Sandra Mikli

Euroopa Liidu õiguse (edaspidi EL õigus) rakendamine on viimase kümmekonna aasta jooksul muutunud ametniku igapäevatööks. Järjest enam ollakse harjunud mõttega, et EL õigus on meie õigussüsteemi osa ning õigusnorme järgitakse, mõtlemata, kas tegu on siseriikliku õigusnormi, otsekohalduva õigusakti või õiguskorda lõimitud EL õigusest pärineva reeglina. Kui vastava õigusnormi rakendamine läheb sujuvalt, siis on EL õigus ilmselt hästi ja süstemaatiliselt Eesti õiguskorda lõimitud. Rakendamisel ilmnevad probleemid võivad aga anda märku erinevatest vajakajäämistest – EL õigus on ebapiisavalt või – täpselt harmoneeritud, riigisisene õigus on jäetud uutele reeglitele vastavaks kohandamata, igapäevaselt tuleb lahendada EL õiguses reguleerimata olukordi või on riigisisene õigus algusest peale vastuolus EL õigusega. Eelmainitud probleemide valguses kerkib küsimus õiguskindluse põhimõtte järgimisest, eelkõige kas on täidetud nõuded õigusselgusele ja õiguspärasele ootusele.

Käesolevas ettekandes tuuakse näiteid erinevatest probleemidest, mis on ette tulnud EL õiguse harmoneerimisel ning rakendamisel. Toodavad näited pärinevad eelkõige avaliku õiguse valdkonnast, sest see on olnud ettekande autori töö valdkond.

Ettekandes tuuakse EL õiguse harmoneerimisel ja rakendamisel õiguskindluse põhimõtte kontekstis üldistatult välja järgmised probleemid:

1. Õigusmõistetega seonduvad küsimused

- õiguse üldmõisted, nt avalik huvi, võidakse EL õiguses sisustada kitsendavalt, mis ei pruugi haakuda liikmesriigi tavapärase käsitlusega vastavast terminist;
- EL õigusaktid sisaldavad määratlemata õigusmõisted, mida liikmesriigiti sisustatakse ja tõlgendatakse erinevalt – vastavast praktikast tõusetuvad probleemid seoses õigusselgusega;
- terminite mittetäielikul ülevõtmisel või ülevõtmata jätmisel võivad olla mõjuvad õiguslikud tagajärjed.

2. EL õiguse osaline või ebatäpne harmoneerimine või rakendamine

- EL õiguse osaline või ebatäpne harmoneerimine võib takistada üksikisikutel kasutamast neile EL õigusega ette nähtud õigusi;
- EL õiguse harmoneerimata jätmine (ainult direktiivi eesmärgi ülevõtmine) võib üksikisiku seisukohast olla õigusselgusetu lahendus, kuna tal puudub ülevaade oma õiguste teostamise ulatusest.

3. Vastuolu EL õiguse ning riigisisese õiguse vahel

- liikmesriigi õiguse rakendamisel võib tekkida vastuolu valdkondades, mis sisaldavad horisontaalseid küsimusi, mis on osaliselt EL õiguses reguleeritud;
- kaudsed vastuolud EL õigusega võivad ilmneda põhimõtete tasemel, kui EL õigus tunnistatakse kehtetuks, kuid liikmesriik jätkab varasemalt harmoneeritud õiguse rakendamist;
- vastuolud võivad esile kerkida ka liikmesriigi kahe- või mitmepoolselt sõlmitud välislepingutest, mis on oma sisult vastuolus EL õigusega.

4. Euroopa Liidu õiguse rakendamise aeg ning muud probleemid

- EL õiguse harmoneerimiseks jäetav aeg ning siseriikliku õiguse jõustumine;
- EL õigusega ülereguleerimine ning probleemi seosed õigusselgusega;
- EL õiguse puudumisest tekkivad küsimused;
- õigusaktide tõlkimisel on EL õiguse ülevõtmisel ja rakendamisel väga oluline roll.